

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Милан Лефтеров Миланов,

Правно-исторически факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски” - Благоевград

относно: за присъждане на образователната и научна степен «доктор»

към Института за държавата и правото при БАН

на тема: “Международна администрация на територии”

Правомощия на Съвета за сигурност по глава VI от Устава на ООН

за поддържане и възстановяване на международния мир и сигурност

Автор: Тодор Димитров Дочев, задочен докторант

в Института за държавата и правото при БАН

Научен ръководител: проф. д-р Емил Константинов

1. Кратки биографични данни за докторанта

От представената подробна автобиографична справка правят впечатление, наред с други, два основни факта: **първо**, налице са всички изискуеми показатели, за да бъде направена констатацията, че кандидатът притежава всички необходими квалификации, свидетелстващи за успешно завършване на висшето си образование по право в Софийския университет “Св. Климент Охридски” и **второ**, налице са многобройни примери за активна и плодотворна дейност, насочена към специализация и усъвършенстване на основната квалификация на кандидата. Изброени са толкова много курсове, стажове, специализации, летни училища, форуми, магистърски програми, и други форми в десетки ведомства: университети, институти, организации, центрове, отдели, асоциации, министерства, палати, колежи, академии, дори в Народното събрание, при това не само у нас, но преди всичко в много европейски и неевропейски държави, че само изброяването им със съответна анотация би заело цялото място на настоящата рецензия. При желание всеки би могъл да се запознае с приложената към документацията творческа автобиография на кандидата. Затова ще се ограничи с констатацията, че биографичната справка дава достатъчно убедителна представа за активността на кандидата, за неговите широки интереси в третираната проблематика, което само по себе се е гаранция за сериозно отношение към разработването на дисертационната тема. Като се добави към това и интердисциплинарния подход, налице се всички предпоставки за успешна работа върху избраната тема. Най-силната страна в животописа на кандидата е сполучливото съчетание на теоретични знания, постигнати в

резултат на едно качествено обучение, с приложението на тези знания в различни институционални практики.

2. Актуалност, предмет и задачи на изследването. Методология.

Актуалността на темата е безспорна. Тя произтича както от фактическото положение, в което се намират редица територии, така и от приложението на наличните правни инструменти за тяхното регулиране. Пряко отношение към този въпрос имат Организацията на обединените нации (ООН) и Европейският съюз (ЕС) изобщо и по-специално към Косово като един от последните примери в това отношение. Международната администрация на територии е свързана с Глава VII на Устава на ООН и в този смисъл може да бъде определена като принудителна мярка, която има за цел решаването на конфликтни ситуации, касаещи решаването на териториални проблеми на несамоадминистриращи се територии. Става дума главно за възникнали или възникващи, по изреча на автора, “сериозни проблеми с качеството на държавното управление в пределите на определена суверенна държава или спор за принадлежността на суверенитета по отношение на конкретна държавна територия”.

Независимо от универсалното значение и приложение на международното публично право все по-определен приоритет придобиват проблемите на правото на самоопределение на народите и защитата на правата на човека, вкл., което е особено важно, правото на участие в държавното управление. Авторът правилно изтъква, че наличието на все по-голям брой вътрешнодържавни и вътрешнотериториални въоръжени конфликти налагат задълбочаване на усилията за по-ефикасно международно териториално управление като механизъм на разположение на Съвета за сигурност за намеса с оглед справянето с тези конфликти. А това означава добро познаване на правните основания и функционирането на инструментариума на тази намеса. Определяйки **предмета** на своето изследване, кандидатът си поставя за задача да анализира правната основа, същността и обхвата на действието на т.нар. международна администрация на територии. Точна е констатацията на автора, че след края на Втората световна война осезателно се засили намесата на ООН в различни, отдалечени една от друга територии, като Хаити, Сомалия, Босна, Камбоджа и други страни. Характерен белег на тази активност е по-интензивното участие в дейности дотогава традиционно запазени за суверенни държави, а сега вече приоритетна отговорност на Организацията. Своеобразен връх в тази дейност е са създадените от Съвета за сигурност (1996-1999) три преходни граждански управление, ръководени пряко от ООН:

Преходната администрация на ООН в Източна Славония, Бараня и Западен Срем; Мисията на ООН в Косово и Преходната администрация на ООН в Източен Тимор.

Центърът на настоящия труд се състои в изследване на резултатите от международното териториално управление. Целта е да се докаже, и авторът успява в това свое намерение, че този вид намеса във вътрешните работи на суверенни държави се отличава с висока степен на ефективност за разлика от други алтернативни нормативни инструменти за подобна намеса, сред които са такива противоречиви и недоказали напълно положителния си ефект концепции, като тези за хуманитарна интервенция, и най-вече въоръжена хуманитарна интервенция, задължение за защита или перемпторни норми.

Изследователските методи и подходи, използвани в изследването, са подчинени на авторския замисъл и изцяло обслужват решаването на поставените от него задачи. Може да се каже, че те са разнообразни и мултифункционални, но като цяло се свеждат предимно до сравнително-правния метод и историческия подход. Ретроспективното начало в изследователските усилия на автора е неизбежно, тъй като става дума за проследяване на процеси, явления и събития, подготвящи и в значителна степен мотивиращи картината на съвременната действителност. А сравнително-правният метод е онзи ориентир, който дава посоката и насоката на авторските усилия, служи не само като обяснение, но и като аргументация на неговите изводи и заключения. Интересен е похватът на автора, който не се среща често в подобни дисертационни трудове, а именно, съчетаването на контекстуален с нормативен подход. Това значи изследването на даден процес или дадено явление в неговия конкретен настоящ или минал контекст посредством прилагането и предявяването към него на съответни нормативни изисквания. Това означава и съответна нормативна проверка на нормативността, характерна или не за съответен институт на международното право. Може да се направи верен извод, че всички използвани методи и похвати, вкл. и някои неназовани, като хронологично-аналитичен, емпирично-приложен, метод на теза-антитеза-синтеза и т.н. се вписват в общото определение на комплексния подход. Следва да се отбележи и доброто владение на понятийния апарат, както и добрия стил и език на автора.

3. Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа увод, пет глави, заключение и библиографска справка с общ обем 354 стр., включително съдържание (4 стр.), изложение (336 стр.), списък на използвана литература (общо 216 заглавия, от които 38 на бълг. език и 177 – на англ. и фр. език). Съдържа и 897 бележки под черта.

Глава първа: Позициониране на международното териториално управление на картата на международното право

Главата започва с концептуализиране и изясняване на понятието за международно териториално управление и неговата еволюция. За да подготви последващия задълбочен анализ на това понятие, авторът прави преглед на съществуващата литература по въпроса от последните 100 години. Така той стига до делимостта на държавния суверенитет и се съсредоточава върху елементите, които имат непосредствено значение за международното управление на територии. Сред тези елементи авторът Тодор Дочев по-специално откроява следните: субектите, упражняващи вътрешния и външния суверенитет в рамките на подобно управление; фиктивното и правно разделяне на правния и териториалния суверенитет; ограниченията върху суверенитета, произтичащи от международното управление и т.н. Авторът се спира и на затруднението, произтичащо от факта, че УООН не предвижда експлицитна възможност за управление на територия от страна на Организацията, освен посредством Съвета за попечителство. Напомнят се в рамките на работна презумпция хипотези за универсална интернационализация по времето на Обществото на народите, както и опити за международно управление на Триест и Йерусалим от страна на ООН наскоро след създаването ѝ.

Глава втора: Първи опити за интернационализация. Преход от многодържавно към международно териториално управление

Посветена е предимно на началните минали дейности, свързани с въвеждането и осмислянето на терминологията, отнасяща се до интернационализацията и международната администрация на териториалното управление. Припомнят се случаи на прибягване до затворен консорциум от държави (Албания, свободния град Краков), както и по-нови примери, характеризиращи се със засилена универсалност, тоест, с възможност за участие на суверенни субекти на международното право. Авторът отделя специално внимание на правния механизъм и практиката на Обществото на народите, което въвежда международно териториално управление от отворен, универсален тип. Изследвани са казусите-хипотези, свързани със свободния град Данциг, територията Саар и територията Летисия.

Глава трета, озаглавена “Провеждане на международно управление на територии от ООН”

е посветена предимно на началото на дейността на ООН по отношение на интернационализацията и свързаните с нея нормативни ефекти. Кандидатът Т. Дочев предлага сравнителноправен и исторически анализ на нереализираните хипотези на международно управление на Триест и Йерусалим и отражението на тези хипотези върху развитието на международното право. В резултат от своя анализ и съобразявайки се с практиката на Съвета за сигурност по тези хипотези, авторът стига до заключението, че “не само съществува правна възможност за поставянето на територия под администрацията на международната общност, но постоянната интернационализация се разглежда като правно допустим институт на международното право”. Това е особено показателно по отношение на окончателния проект за Йерусалим с въвеждането на режим на директно приложение на международни конвенции и препоръки, приети от ООН или от специализираните агенции по чл. 57 от УООН.

Глава четвърта, посветена на правната основа и правните ефекти на интернационализацията

разглежда правния източник и компетентност на Съвета за сигурност на ООН във връзка със създаване на международни териториални режими като мерки за поддържане и възстановяване на международния мир. Тези източници могат да се основават поотделно на международен договор или резолюция на Съвета за сигурност по Глава VII от Устава или на комбинация от двата източника. Може, разбира се, в крайни, общо взето нежелателни случаи интернационализацията да се осъществява и на базата на окупация. Разсъждавайки върху източника на власт и правомощията на мисиите на международното териториално управление, кандидатът Т. Дочев счита с основание, че “източникът на (квази-)държавната власт и правната основа на международните администрации, осъществявани от ООН, произтичат, опосредени чрез предоставения от Съвета за сигурност или Общото събрание мандат”. Авторът анализира и статута на териториите обект на интернационализацията. Прави се съществения извод, че “международното териториално управление не е насочено към създаване на правосубекти на международното право, а към временно способстване упражняването от териториалните единици на правото на самоопределение (в повечето случаи вътрешно)”.

Глава пета разглежда върховенството на закона и поддържането на международния мир и сигурност

Тя следва логично и закономерно от всичко казано дотук. Започвайки с историята на концепцията за върховенството на закона на национално и на международно равнище, авторът набляга на факта, че съществува непосредствена и силна връзка между върховенството на правото и поддържането на международния мир и сигурност. Кандидатът Т. Дочев развива тезата (поддържана и от други автори) за формирането на група задължителни нови ценности като съществен аспект на тенденцията за глобално управление на конфликти. Тези ценности се свеждат до: спиране на етническото насилие, прекратяване на най-сериозните нарушения на правата на човека, подкрепа на демокрацията и насърчаване върховенството на правото.

4. Заключение на дисертационния труд

В Заключението, което естествено и закономерно отразява основните идеи, съдържащи се в предходните пет глави, кандидатът се спира на следните основни моменти, като задълбочава или екстраполира някои от своите базисни тези и разсъждения, намерили място в изложението:

- дефиниция на международното териториално управление;
- източник на аномалните териториални ситуации;
- ефекти върху суверенитета и правото на самоопределение;
- реконструиране на инструментариума на териториалната интернационализация;
- развитие на института на териториалната администрация, следващо динамиката на международното право;
- правоспособност на териториалните единици, предмет на интернационализация. Тенденция към консервативност в подхода на Съвета за сигурност по отношение на създаване на нови мисии за интернационализация;
- предложения за подобряване на процеса на принудителна интернационализация.

5. Обща оценка на дисертацията

Предложеният за рецензиране дисертационен труд свидетелства за задълбочено отношение на автора Годор Дочев към разработването му. Направеният от него избор на темата впечатлява със своята актуалност, значимост и дисертабилност. Положителни страни на разработката са богатия изворов материал, както и ползването на обширна научна литература и документационни доказателствени източници. Личи задълбочено познаване на третираната проблематика, както и умение да се извличат най-съществените аргументи,

тези и концепции от теоретичните и теоретикоприложните научни произведения. Дисертантът умело борави с понятията и концепциите, представляващи скелета на неговото теоретично построение, като същевременно не подценява и не пренебрегва практико-приложното значение на изложените от него тези и предлаганите изводи.

6. Приноси и приносни моменти в дисертационния труд

Както е известно, далеч не всички разсъждения, твърдения, работни тези и хипотези на даден автор представляват приноси в действителния смисъл на това понятие. Някои от тях са полезни описания, показателни примери, сложни словесни построения с привкус на търсене на впечатляващ ефект или просто любопитни подробности. В случая с дисертацията на Годор Дочев налице са доказателства за редица съществени приноси, както и отделни приносни моменти. Ще изброя някои от тях, така както ги е посочил самият автор, защото съм съгласен с него и ще добавя някои други, които считам, че заслужават да бъдат специално отбелязани:

- изследван е сравнително непознат в българската правна наука институт на международното право;
- за първи път в България (и твърде рядко в чужбина) се изследват нормативните ефекти, които по-ранните хипотези на интернационализация имат върху правните режими, приложими към модерните хипотези на института;
- класифицирани са хипотезите на международното териториално управление като вид аномална териториална ситуация, характеризираща се с разделност на върховната власт и собствеността на територията;
- определен принос представлява предложеното класифициране на института като принудителна мярка по глава VII от УООН, поставено на разположение на СС при справяне със ситуации, застрашаващи международния мир и сигурност;
- две от главите на дисертацията - четвърта и пета - представляват приноси или в значителна степен съдържат приносни моменти със съдържащите се в тях новости относно правната основа и механизма на създаване на мисиите за администрация на територии и връзката им с обема и обхвата на правомощията на международните управителни органи;
- новост представлява и съдържащото се в глава пета схващане за приоритет на принципа за поддържане на международния мир и сигурност, изследвайки взаимовръзката между международното върховенство на правото като международноправен режим и международното управление на територии.

7. Критични бележки и препоръки

Работата е в завършен вид и съществени критични бележки към нейното съдържание и изложение не биха могли да се направят. Тя всецяло покрива изискванията за подобен род научно съчинение. Това което, обаче, може да се предяви като критичен елемент е по-скоро свързано с формата на труда. Какво имам предвид:

- независимо от новостта и актуалността на темата, обемът, в който тя е развита е твърде, за да не каже прекалено, голям. Ценните мисли, анализи, интерпретации, предложения, изводи и заключения биха могли да бъдат представени по-стегнато, без излишно словесно разточителство;
- на места надделява, дори натежава историцизма. Историческите ретроспекции, справки и отправки са безспорно необходими, но е могло да бъдат поднесени по-умерено;
- при общо взето изискания език и стил тук-там се промъкват ненужни чуждици. Трудът е достатъчно сериозен и ангажиращ, за да има нужда от чуждици. Тук не става дума, подчертавам, за научни понятия и термини, придобили гражданственост, а за излишни ненужни, а може би и двусмислени изрази, като напр. "...през 2014 г. 59,5 млн души са били **афектирани** от конфликти..."; (стр. 4 на автореферата)
- налице е известно увлечение при използването на бележките под линия. В някои случаи те заемат почти цяла или в най-добрия случай половината от страницата. Възниква мисълта, ако е толкова важно написаното под линия, защо не е било включено или тълкувано в основния текст на съответната глава?
- не става ясно също така защо актуалността на темата се свързва изрично и дори произтича от членството на България в ООН и ЕС (вж. началото на автореферата).

Държа да подчертая, че тези и други неотбелязани дребни пропуски в никакъв случай не накърняват отличното впечатление от дисертационния труд и ни най-малко не поставят под съмнение неговите безспорни високи качества.

8. Заключение

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и на Правилника за неговото прилагане.

Трудът е доказателство, че докторантът Годор Димитров Дочев притежава необходимите теоретични знания и професионална опитност, които му дават възможност да прояви качества и умения за самостоятелно осъществяване на научно изследване

Предвид гореизложеното, заявявам **положителната си оценка** за предложеното ми за рецензиране изследване, представено във формата на гореописания дисертационен труд, свидетелстващ за постигнатите резултати и приносни моменти и **предлагам на научното жури да присъди образователната и научна степен “доктор”** на Годор Димитров Дочев по професионално направление 3.6 Право, Научна област “Социални, стопански и правни науки”.

20.12.2015 г.

София

Изготвил рецензията:

Проф. д-р Милан Л. Миланов